

még a mérsékelt kiabálás is megengedhető, hogy a tüdőkből a rossz levegőnek utolsó maradványai is kiszoríttassanak.« A jéni iskolához hasonló intézet létesült Wörsdorfban (Taunus) is: érdekes leírása olvasható a 23—24. lapon. A meggyőződést sugárzó tanulmány a Petersen egyik művéből vett következő idézettel végződik, amely szélsőségesen állítja egymással szembe a régi és az új iskolát. »Valóban csak két út áll előttünk: vagy arról gondoskodunk, hogy az iskolai újoncok minél hamarabb megtanuljanak csendesen és illedelmesen viselkedni, helyükön mindaddig nyugodtan kitérni, amíg meg nem engedik nekik, hogy felálljanak és kimehessenek; szájukat beöngják, míg nem kérdezik és még több effélet, amivel egészen alávetjük őket az alaki fegyelem korlátainak — vagy úgy alakítjuk át az iskolai *tért* és — ami döntő jellegű — olyan iskolai *életet* fejlesztünk, amelyben mind a négy alaperő, ama természetes indítékok és mozgatók a lehetőség szerint teljesen kihasználtságuknak, és hogy főleg a gyermek érzelmi életének erői, azaz lelkiülete, kedélye leggazdagabb megnyilvánulásaiban megmaradhassanak, sőt valamennyi éppen azoknak a feladatoknak szolgáltatába szegődhessék, amelyekre az iskola hivatva van. Ez a második út a mindenképen természetes, mert magától értetődő. Ha kevésbé lenne járatos, azt megmagyaráznánk minden jónak ismert sorsa: azt, ami közel esik, rendszerint nem szoktuk figyel-münkre méltatni.«

A két rendbeli iskolának ilyen merev, megalkuvást nem ismerő szembeállítását — jöllehet neves pedagógustól származik — nem tartjuk igazságosnak, tehát elfogadhatónak. Teljesen rossz iskola épügy nincs, mint teljesen jó: az iskola is viszonylagos intézmény. A »test-szellem-lélek totális egység« mint eszményi célkitűzést mi is elfogadjuk, ám ennek középpontjában mozgató erőként *a tanuló személye áll*, amelyről a tanulmány szerzője megfelelően és egyoldalúan a külső (tárgyi) tényezők szószólója lesz. Nyílt kérdés továbbá, vajjon a váltig hangoztatott egészségügyi szempontból mi előnyösebb: egy nagy, 35—45 perces vagy három, 10—15 perces szünet. Az uzsonna elfogyasztására is a termék helyett alkalmasabbnak tartjuk a folyósókat, ahol a hulladékok számára megfelelő tartályok állnak rendelkezésre. Ami végül a »tüdőtisztító kiabálást« illeti, arról hancúrozással megtoldva a régi iskola is bőven gondoskodott.

— m —

Internationale Zeitschrift für Erziehung. 1938. 6. füzet.

Ez a füzet a maga egészében ismét tervszerűen *egy*, homloktérben álló kérdéssel foglalkozik: a leány-, illetőleg nőneveléssel. Öt német, két angol és egy francia tanulmány ad hivatott szerzők tollából áttekintést az egyes országoknak idevágó viszonyairól, amelyeket a következőkben röviden ismertettünk. Az amerikai szerző elénk tárja azt a gyors fejlődési folyamatot, amelyet az ottani nők a művelődés terén elértek. Ez az egyenjogúsítás minden erkölcsi, társadalmi és lélektani gátló megfontolás ellenére az együttes nevelés, oktatás térhódításában is megnyilatkozik: ma 101 férfi, 146 női college mellett 409 együttnevelő (koedukációs) szervezetű. A francia szerző történeti visszapillantásában utal az 1798-i forradalomnak a népiskolának gyakorlatára és Fénelonnak a leányok felsőbb nevelésére tett úttörő hatására.

A mai francia népiskola azonban nem az együttes nevelés, hanem az együttes oktatás (*co-instruction*) jegyében áll. Az 1925-i középiskolai újjászervezés a tanterveket mindkét nembeli ifjúság számára egyenlővé tette, amit a szerző nem tart eszményi megoldásnak. Angolországban a történeti fejlődés több ponton az egyházzal kapcsolatos, amely a rendes (*extern*) iskolákkal szemben egész tekintélyével a bennlakásos intézetek mellett foglalt állást. Sajátos intézmény a *senior* és *modern school*, amely 11–15 évesek számára magasabb népiskolai képzést közvetít és a mi polgári iskoláinkkal hozható párhuzamba. Egyébiránt szabad teret engednek a magánkezdeményezésnek: fiú-, leány- és vegyes iskolák sűrűn akadnak egymás mellett. A német közlemények a történelem és az iskolai szervezet mellőzésével a leány- és nőnevelés céljára vetik a fősúlyt. Tiltakoznak az ellen, mintha a német nőnek nemzeti szocialista szellemben folyó nevelése a háborús előkészítés vagy a *Küche, Kinder, Kirche* szolgálatában állna. Az igazság az, hogy az új célkitűzést a női lélek sajátos volta és a mindkét nemre egyaránt kötelező nagy nemzeti feladatok állapítják meg. Nem az ismereteknek közvetítése a legfontosabb, hanem a jellemképzés, amely nem szorítkozhatik az iskolára. Az új utasítások értelmében »a leányok nevelését az a feladat határozza meg, amely megilleti a német nőt és anyát az otthonban, hivatásában és a népi közösségben. Ennek felismerése az iskolában folyó női foglalkoztatásnak új értékelésére vezetett: azoknak a női öröknek kifejlesztésére, amelyeknek csirái minden leányban megvannak«. — Az egyes országokról szóló tanulmányok egybevetése két érdekes tanulsággal jár: 1. hogy magának a nevelésnek és különösen a nőnevelésnek lényege és feladata nem részesül egyöntetű felfogásban és a közelmúlttal szemben lényeges eltérést mutat. 2. A francia és az angolszász szerzők a leányoknak főleg iskolai és főiskolai képzésével foglalkoznak, míg a németek jóval szélesebb keretet ölelnek fel (*Deutsches Frauenwerk, Mütterdienst, NS-Volkwohlfahrt, Deutsche Arbeitsfront*).

A kisebb cikkek közül az egyik a fenti kérdéssel kapcsolatos és összefoglalóan ismerteti a leánynevelésnek német irodalmát 1933 óta; a másik angolnyelvű részletesen beszámol a német testnevelés ügyének mai állásáról egy előadás keretében, amelyet R. Münch tartott a Kings's College-en. A szerző kimerítő képet ad arról a nagyszabású tevékenységről, amelyet a harmadik birodalom a testnevelés újjászervezése érdekében kifejtett, felsorolja a céltudatos intézkedéseket és változatos intézményeket, amelyek máris megtermették üdvös gyümölcseiket. Az egészet mély meggyőződés és nemzeti öntudat hatja át, ami alól az olvasó sem vonhatja ki magát.

kf.

Marguerite Reynier : L'âme enfantine. Gallimard, Paris.

Ezt a könyvet elaprózottsága ellenére is nehéz a kézből letenni. Száznál több író önvallomása ez 21 fejezetben. Mindegyike a gyermek érzésvilágának valamely árnyalatát tükrözi. A szemelvényes forma talán azért nem bántó benne, mert úgyszólván valamennyi gyermeklélekből benne foglaltatnak a mi saját, egyéni gyermekkori élményeink.